

Кінцевою метою навчання професійній мові майбутніх фахівців ТЕС стало інформаційне Інтернет підґрунтя для визначення змісту навчання з використанням Інтернет-ресурсів. Це висвітлювалося у таких темах за допомогою навчальної Інтернет-платформи BLOG: Customer Information, Taking Reservation, Welcoming guests, Explaining how Things Work in the Hotel Room, Serving Drinks, Food Service, Working in Housekeeping и др. Усі теми увійшли до розробленого експериментального комп'ютерного практикуму-тестування «Електронні тести для модульного контролю для студентів 1-го та 2-го курсів з напрямку Готельно-ресторанна справа» з курсу «Іноземна мова професійного спрямування». Вони містять навчальні інформаційні ресурси й автентичні інтерактивні текстові матеріали, що використовувалися для організації аудиторної і позааудиторної роботи студентів.

Висновки. Навчальні ресурси Інтернету доцільно використовувати для формування у студентів ТЕС лінгвістичної та формально-логічної складових професійно-орієнтованої іншомовної комунікативної компетенції, що забезпечуює інформаційну підтримку професійного спілкування майбутніх фахівців під час організації навчального процесу у формі виконання творчих і проектних завдань. Перспективою подальших наукових розвідок може бути теоретичне дослідження і практична розробка методики формування всіх компонентів професійно-орієнтованої іншомовної комунікативної компетенції студентів ТЕС з використанням навчальних та інформаційних ресурсів Інтернету; визначення оптимального співвідношення аудиторної і позааудиторної роботи з Інтернет-ресурсами для опанування різними видами мовленнєвої діяльності; розробка всіх компонентів методики змішаного навчання професійній іноземній мові.

ЛІТЕРАТУРА

1. Ягельська Н. В. Методика організації самостійної роботи студентів з англійської мови з використанням професійного мовного портфеля [Текст]: автореф. дис...канд. пед. наук: 13.00.02 / Н.В.Ягельська; Київ. нац. лінгвіст. ун-т. – К.: [б. и.], 2005. – 23 с.
2. Драб Н.Л. Техніка і мова презентації. [Текст]: навчальний посібник. / Н.Л. Драб. – Издательство: Київський національний економічний університет. – К.: 2011. – 102 с.
3. Скуратівська, Г. В. Нова парадигма вищої освіти як умова якісної професійної підготовки фахівця [Текст]: / Г. В. Скуратівська // Вісник СевНТУ: зб. наук. пр. / Севастоп. нац. техн. ун-т; ред. Є. В. Пашков. – Севастополь: Вид-во Севастоп. нац. техн. ун-ту, 2011. – Вип. 124: Педагогіка. – С. 13-16.
4. Биконя О.П. Ділова англійська мова. [Текст]: навчальний посібник. / Биконя О.П. – Вінниця: Нова книга. – В: 2010. – 260 с.

О. І. Федоренко,

кандидат філологічних наук, доцент,

Львівський національний університет імені Івана Франка

ДО ПРОБЛЕМИ РОЗМЕЖУВАННЯ ВІЛЬНИХ ТА СТАЛИХ СПОЛУЧЕНЬ

Актуальною проблемою сучасного мовознавства є дослідження лексичної сполучуваності слів та різних видів словосполучень. Посилення зацікавленості проблемами лексичної сполучуваності пов'язане з появою нових мовознавчих теорій, зокрема корпусної лексичної граматики (corpus-based lexico-grammar, lexical grammar), граматики мовних шаблонів (патернів) (pattern grammar), емергентної граматики (emergent grammar).

Згідно з теорією генеративної граматики (трансформаційної граматики) Н. Хомського, яка мала на меті пояснити механізм утворення безлічі формально правильних структур та вибудувати модель процесу діяльності носія мови, за допомогою обмеженого набору лексичних одиниць та граматичних правил людина може створити необмежену кількість нових сполучень та речень, керуючись трансформаційними принципами. Здатність людини породжувати та розуміти зовсім нові сполучення та речення, яких вона ніколи не чула, вважалася вродженою та практично неусвідомлюваною.

Сучасні граматичні теорії, зокрема лексична граматики, граматики мовних шаблонів (патернів), емергентна граматики, доводять, що у мові мало нового. Підраховано, що близько 80% мовного матеріалу – це певні форми усталених виразів, що набули звичності у вживанні і використовуються у функції готових формул [4, с. 102].

Засновник лексичної граматики Дж. Сінклер розрізняє дві моделі мови: принцип відкритого вибору (open choice principle) та принцип ідіоматичності (idiom principle) [7, с. 109-114]. Лексичність мови (lexicality of language) він порівнює з комбінаторикою фонем на фонологічному рівні (phonological patterning). На думку дослідника, послідовність фонем навіть у довгих словах чи ланцюжках слів зберігається у вербальній пам'яті мовців та відтворюється як одне ціле, і ця послідовність не є результатом вибору окремих фонем, поєднуваних заново кожного разу, коли вимовляємо слово. Результати аналізу корпусу текстів доводять, що певним сполученням лексем також властива сталість вживання, повторюваність в однаковому складі. Такі сполучення набагато частотніші на противагу вільним конструкціям, які є результатом відкритого вибору лексем і виступають виразниками відкритої моделі мови, яка є другорядною моделлю (secondary model), оскільки інший принцип, принцип ідіоматичності, домінує.

Лексична сполучуваність слова обмежується як мовними, так і позамовними факторами, однак, незважаючи на це, у мовознавстві говорять не лише про обмежену лексичну сполучуваність слів, але й про вільну.

Вільна сполучуваність – це лексична сполучуваність, яка не має внутрішньомовних обмежень; здатність слова сполучатися з усіма семантично сумісними словами. Вільна сполучуваність характерна для слів, нейтральних у своїй семантиці, які містять одну дуже широку сему. Чим більше сем у семантичній структурі слова, тим вужчі можливості сполучуваності, тим більше обмежень на сполучуваність.

Обмеження лексичної сполучуваності слів, які накладаються системою мови і не зумовлюються предметно-логічними, позамовними факторами, зводяться або до стійкості (усталеності) або до ідіоматичності.

Стійкість сполучення пов'язують з діапазоном сполучуваності його компонентів. Стійкість сполучення ґрунтується на обмеженнях у виборі складових компонентів та використанні сполучення в готовому вигляді. У порівнянні з вільними сполученнями стійкі звороти – це готові до вжитку формули. Для позначення стійких мовленнєвих утворень використовуються такі різноманітні терміни, як, наприклад: формули, фраземи, штампи, кліше, стійкі словесні комплекси, усталені вирази, стандартизовані сполучення, комунікативні стереотипи; collocations, clichés, fixed expressions, formulaic sequences, phrasemes, lexical chunks, lexical phrases, multi-word units, pre-assembled patterns, prefabricated patterns, formulae, routines тощо.

Стійкі сполучення – це такі сполучення слів, у яких ці слова вживаються набагато частіше, ніж в інших сполученнях. Стійкість сполучення – це його традиційна повторюваність без семантичного перетворення. Сполучення, які пройшли процес семантичного перетворення (переосмислення), кваліфікують як ідіоми. Переосмислення компонентів фразеологічної одиниці (ФО) є найпоширенішою формою семантичної трансформації [1, с. 10]. Під ним розуміють будь-яке смислове зміщення, що веде до втрати прямого значення компонентів фразеологізму.

Відмічені також сполучення, що мають нестійкий статус і займають проміжне становище 1) між вільними сполученнями та стійкими сполученнями неідіоматичного характеру – перемінно-стійкі сполучення (напр., *year by year*, *week by week*, **night by night*); 2) між стійкими сполученнями неідіоматичного характеру та ідіомами – ідіофразеоматизми (напр., *fetch and carry*) [3, с. 7-8].

Розмежування вільних та сталих сполучень може бути проблематичним. Так, *crack a joke* зазвичай кваліфікується як стале сполучення (non-free phrase, collocation), оскільки дієслово *crack* специфічно сполучається з іменником *joke*, а сполучення *tell a joke* та *make a joke* – як вільні сполучення (free phrases). Однак, за результатами корпусного дослідження, дієслова *crack*, *tell* та *make* сполучаються з *joke* із значною частотністю; іменник *joke* сполуча-

ється з обмеженою кількістю дієслів; дієслова *crack*, *make* та *tell* не є вільним вибором (free choice); їх вибір зумовлений стійкістю сполучення [6, с. 9-10].

Г.Ю. Колпакова [2, с. 53-59] робить спробу розмежувати сталі дієслівно-іменникові сполучення (СДІС) та вільні сполучення на основі лінгвістичних тестів, що перевіряють предикативні властивості номінативних компонентів цих сполучень та часткову семантику широкозначних дієслів.

Спостережено, що іменники типу *report*, *joke*, *account*, будучи семантично первинними стосовно дієслів, і позначаючи швидше результат дії, аніж дію входять до складу СДІС: *make/ give a report*, *make a joke*, *make/ give an account*, тоді як іменники *incision*, *indentation*, *opening*, які є девербативними іменниками, утворюють вільні словосполучення: *make an indentation*, *make an incision*, *make an opening*. Значну увагу привертають конструкції типу *make a copy*, *make a puncture*, *make a duplicate*, які за всіма формальними характеристиками відповідають СДІС, корелюють з монолексемним дієслівним еквівалентом, однак належать до вільних сполучень [2, с. 53].

Автор доходить висновку, що іменні компоненти СДІС мусять містити «компонент дії у своїй структурі, що робить їх предикативними іменниками». Так, коли *cut* має абстрактне значення «зниження, зменшення», конструкція *make a cut* функціонує як СДІС; коли ж *cut* позначає «фактитивний об'єкт» («розріз»), *make a cut* є вільним сполученням, оскільки *cut* «не містить семи дії за визначенням», напр., *He made a three-inch cut in my hand* [2, с. 55]. Одночасно автор подає низку СДІС типу *take seat*, *take place*, номінативним компонентом яких є фактитивний предмет [2, с. 59]. Конструкції, які кваліфікуються як вільні сполучення, зафіксовані у словниках сталих словосполучень, напр., *make/ give a cut*, *make a copy*, *make a hole*, *have an alibi* тощо.

Предикативні іменники не є необхідною чи достатньою умовою усталеності. Сталі сполучення – це мовні одиниці, яким властиві постійний склад компонентів, звичність звучання, відтворюваність в готовому вигляді та семантичне членування, характерне для вільних сполучень. Поява стійких виразів пов'язана з частотністю й повторюваністю ситуації, внаслідок чого сполуки слів перетворюються у стандартні усталені вирази і починають вживатися у функції готових формул.

Деякі дослідники пов'язують стійкість сполучення з десемантизацією його компонентів. Так, вважають, що у ролі дієслівних компонентів сталих сполучень виступають так звані «делексикалізовані» дієслова (delexical verbs) [7, с. 113] *give*, *get*, *make*, *take*, *set* та інші. У вільних сполученнях ці дієслова вживаються у повному денотативному значенні, реалізують повне значення, у сталих сполученнях вони характеризуються частковою семантикою [2, с. 60-61]. Очевидна десемантизація дієслівних компонентів СДІС не викликає сумнівів у визначенні цих словосполучень як сталих [2, с. 59].

Таке визначення семантики широкозначних дієслів-компонентів сталих сполучень видається неправомірним тому, що семантичне послаблення не могло б бути основою їх ефективної функціональності на морфологічному та синтаксичному рівнях, адже ці дієслова є основними компонентами аналітичної морфології та синтаксису. Кожне широкозначне дієслово має своє значення, диференційоване щодо значень інших широкозначних дієслів, яке залишається інваріантним як у повнозначному вживанні дієслова у вільних сполученнях, так і у службових функціях. Широкозначність (єврисемія) – це не втрата значення як такого, це високий ступінь його узагальнення й абстрактності.

Дані сучасних корпусних досліджень доводять, що сучасна англійська мова надзвичайно багата на утворення варіативного ступеня усталеності. Присутні у мовній свідомості носіїв англійської мови, вони засвоюються цілими і вносяться у висловлювання у готовому вигляді [8, с. 465], а у сукупності становлять «фразикон» (phrasicon) носіїв даної мови.

Корпусні дослідження доводять, що принцип ідіоматичності є набагато поширенішим, ніж нам здається: багато слів виявляють разючу схильність до постійної сумісної сполучуваності. Вибір слів у сполученнях не такий уже вільний чи відкритий, і це стосується не лише таких сполучень, як *by and large*, *all of a sudden*, які сприймаються як сталі навіть інтуїтивно [5, с. 44].

Аналіз сотні контекстових партнерів прикметника *pretty*, відібраних із Британського Національного Корпусу, виявив, що незважаючи на те, що вони є надзвичайно різноманітними, у них є спільні семантичні ознаки. Не беручи до уваги ідіом (напр., *a pretty penny*, *a pretty pass*), слова, які сполучаються з прикметником *pretty*, можна віднести до 4 семантичних категорій: 1) «girl/ woman» (*lady, maid, face*) (близько 30% слів); 2) «place» (*village, garden*) (20%); 3) «picture/ sight» (15%); 4) «dress/ furniture» (10%). Такі приклади доводять, що навіть у тих випадках, коли сполучення не є сталими чи метафоричними, вибір компонентів сполучення є все таки обмеженим [5, с. 44].

Якщо фразеологічні одиниці (ФО) на сьогодні добре вивчені в теорії фразеології і лексикографії, то велика група стійких сполучень неідіоматичного характеру досліджена недостатньо. Необхідно установити обсяг проміжних утворень, визначити і сформулювати загальні і часткові критерії для виділення утворень неідіоматичного характеру, дати чітку класифікацію цих утворень.

ЛІТЕРАТУРА

1. Зорівчак Р. П. Явища дивергенції і конвергенції у фразеологічному фонді української та англійської мов / Р. П. Зорівчак // Іноземна філологія. – 1982. – Вип. 67. – С. 9-15.
2. Колпакова Г. Ю. Аспектуальна типологія сталих дієслівно-іменникових словосполучень та моноксемних корелятивів у сучасній англійській мові: дис. ... канд. філол. наук: 10.02.04 / Г. Ю. Колпакова. – Львів, 2012.
3. Медведєва Л. М. Що таке парні словосполучення / Л. М. Медведєва, В. В. Дайнеко // Англо-український словник парних словосполучень / Л. М. Медведєва, В. В. Дайнеко. – К.: Українська енциклопедія, 1994. – С. 6-9.
4. Altenberg V. On the phraseology of spoken English: the evidence of recurrent word combinations / V. Altenberg // *Phraseology: Theory, Analysis and Applications* / [ed. by A. Cowie]. – Oxford: OUP, 1998. – P. 102-122.
5. Gavioli L. *Exploring Corpora for ESP Learning* / L. Gavioli. – Amsterdam, Philadelphia: John Benjamins, 2005.
6. Hunston S. *Pattern Grammar. A Corpus-Driven Approach to the Lexical Grammar of English* / S. Hunston, G. Francis. – Amsterdam, Philadelphia: John Benjamins, 2000.
7. Sinclair J. M. *Corpus, Concordance, Collocation* / J. M. Sinclair. – Oxford: OUP, 1991.
8. Wray A. Formulaic sequences in second language teaching: principle and practice / A. Wray // *Applied Linguistics*. – Vol. 21. – No. 4. – 2000. – P. 463-489.

Е. М. Образцова,

доктор филологических наук,

профессор кафедры перевода и языкознания

А. О. Хортюк,

студентка V курса факультета лингвистики и перевода,

Международный гуманитарный университет

ОСОБЕННОСТИ ПЕРЕВОДА СТИЛЯ ЭДГАРА АЛАНА ПО В ПОЭМЕ «ВОРОН»

Перевод – это тонкое искусство, которое нелегко постичь. На пути тех, кто все же решился взяться за этот благородный труд, возникает множество препятствий и трудностей и только усидчивость, терпение и талант помогают сотворить настоящие шедевры. Особенно часто возникают сложности с переводом художественных текстов. В этом случае, переводчик, должен полностью ознакомиться с биографией и творчеством автора, для того, чтобы избежать банального копирования текста оригинала на другой язык. Иначе данный перевод полностью утратит свой первоначальный смысл, уникальную идею автора и художественную целостность. Но, субъективизм переводчиков также должен быть умеренным, тогда оригинал не будет наделен не присущими ему качествами [3, с. 14].